

KATSAUS SAARIJÄRVEN MARTTOJEN TOIMINTAAN v.v. 1916 – 2011

Koonnut: Tarja Rekonen, 2011

Tarja Rekonen, 2011:

SAARIJÄRVEN MARTTAYHDISTYKSEN HISTORIAA

Saarijärven Martoilla on 95-vuotisjuhlavuosi ja marttojen historia alkoi kiinnostaa ja halusin tutkia menneisyyttä tarkemmin. Osaajapassitehtävään kuuluu monenlaisia vaihtoehtoja ja minulle läheisemmältä tuntui yhdistyksen historiaan perehtyminen. Materiaalia sain kiitettävästi Raija Heiskalalta, joka on tehnyt ison työn tallentaessaan toimintakertomuksia ja valokuvia.

Saarijärven Marttayhdistys ry on perustettu 20.2.1916

Perustamistilaisuudessa nuorisoseuran talolla 32 naista liittyi marttayhdistyksen jäseneksi. Martta-aatetta oli esittelemässä neiti Olga Autere Helsingistä. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Aino Sarparanta. Vuoden 1916 lopussa yhdistyksen jäsenmäärä oli 78 henkilöä.

Alkuaikoina runsaasti toimintaa eri puolilla pitäjää talousvaikeuksista huolimatta

Alkuvuosina martat järjestivät ompeluiltoja, jotka olivat neuvontatilaisuuksia koskien kotitaloutta, kankaankudontaa ja puutarhanhoitoa. Lisäksi martta-illoissa oli myös laulua, lausuntaa, tietokilpailuja ja rainaesityksiä. Myös seurustelulle kahvikupposen kanssa varattiin aikaa. Ihmisillä siihen aikaan ei ollut niin kiire, kuin nykyään. Televisiota ei ollut ja radioitakin harvalla. Kaikesta oli puutetta ja talouksissa tehtiin itse lähes kaikki taloudenpidossa tarvittava.

Taloudelliset vaikeudet alkuvuosina rajoittivat toimintaa. Rahallista tukea saatiin Saarijärven Säästöpankilta ja aikaisemmin toimineelta naisyhdistykseltä. Rahoilla hankittiin lankoja, joista kudottiin pumpulikangasta. Pellavaa ja villaa ostettiin kyläkunnilta ja niistä kudottiin kangasta ja villaneuleita. Varoja hankittiin järjestämällä emäntäpäiviä, päivällisiä ja myyjäisiä. Sodassa kärsimään joutuneita avustettiin vaatteilla ja ruokatavaroilla.

Alkuvuosina martat kokoontuivat eri puolilla pitäjää. Kyläkunnilla piirinaiset hoitivat yhteyksiä. Yhdistys palkkasi neuvotia, jotka kiersivät talosta taloon kursseilla ja yksityisesti opastamassa ruuanlaitossa, vihannesten ja juuresten tuntemuksessa ja kasvatuksessa, kuten myös tärkeässä kodin hygieniassa.

Marttojen käden jälkiä menneinä vuosina:

- Esimerkkinä yhden kutomakurssin saldo sotien jälkeen:
112 m pyyheliinakangasta, 10 ruokaliinaa, 8 keinutuolinmattoa, 7 tyynyä, 8 tyynyliinaa, 3 leposohvan peittoa, 4 päiväpeitettä, 80 m verhokangasta, 35 m kaitaliinakangasta, 5 kpl isoja mattoja, 2 värillistä pöytäliinaa, 1 pukukangas, 3 kansallispukukangasta, 5,5 m oviverhoa ja 2 pannumyssyä.
- Vuoden 1976 kutomakurssilta valmistui pöytäliinakangasta 37 m, saunapyyhekangasta 40 m, laudeliinakangasta 81 m, matkahuopia 32 kpl, isoja mattoja 30 kpl, käytävämattoa 162 m, sekä raanuja 3 kpl. Kunnioitettavia määriä!
- Vuonna 1976 Saarijärven seurakunnalle lahjoitettiin Anni Talaskiven tekemä kastemekko.
- Teresa-peittoja tehtiin ja kehitysmaihin lähetettiin kuution paketti villapuseroita ja takkeja.
- Laulaja Katri-Helenalle tehtiin tilauksesta suuri nukkamatto. Kutomispalkka 2000 mk.
- Mattoa kudottiin runsaasti, mm. Kerttu Kuokkasen aitassa on ollut mattotalkoot.

- Opettaja Anni Talaskivi on opettanut perinteisten nauhojen valmistusmenetelmiä; pirtanauhat, viron vyöt, lautanauhat, poimitut nyörit, palmikot, kuviovirkkaus ja neulekinnas on aikoinaan opeteltu. (Kesällä 1996 Saarijärvellä oli valtakunnallinen kansantanssijoiden kesäjuhla Heäpijot, joissa Martoilla oli nauhanäyttely kaupungintalolla.)
- Myös Martta-nukkeja ja varpuvispilöitä on tehty Annin opastamana.
- Ida Rauhala ansioitui villasukkien ja lapasten kutojana.
- Tuotteita on myyty myyjäisissä ja valtakunnallisilla kesäpäivillä.

Keski-Suomen Martat sai alkunsa vuonna 1925

1920-luvulla perustettiin Keski-Suomeen niin runsaasti yhdistyksiä, että katsottiin aiheelliseksi perustaa Martta-liitto 1925. Nykyisin nimeltään Keski-Suomen Martat

Keski-Suomen piiriliiton myötä pyrittiin tehostamaan kurssitoimintaa ja maatalouskerhotyötä.

1930-luvulla aloitettiin Marttaliitossa teemavuodet, jotka jatkuvat edelleenkin. Vuosien varrella teemoina ovat olleet mm. suomalainen työ, kansalaiset, omatoimisuus, luonnonsuojelu, koti ja vapaa-aika, koti ja terveys, koti ja ympäristö, perhe-elämän ongelmat, nuorison suhtautuminen vanhuksiin, suunnittelu, nuoreksi nuorten kanssa, taito tavoitteeksi, ystävällisyyden vaikutus lähimmäisiimme, vastuu - lähimmäinen ja avoimesti yhdessä. Nyt eletään teemalla ”hidastamalla hyvinvointiin”.

Lottalasta Marttalan aikaan ja tilojen myyntiin

Sota-aika oli naisille kiireistä aikaa. Lottatyössä oli paljon naisia mukana, mutta myös marttoja tarvittiin. Siirtolaiset tarvitsivat muonitusta, rintamalle tarvittiin lämmintä päälle, myös Vapaan Huollon tehtävissä tarvittiin marttoja.

Lottajärjestö lakkautettiin sodan päätyttyä ja martat saivat Lottalan kiinteistön. Siitä tuli Marttala. Marttala laajennettiin pankkilainalla 1950-60 luvulla. Marttalassa pidettiin marttailtoja kaksi kertaa kuukaudessa ja kursseja järjestettiin runsaasti. Tiloja vuokrattiin myös muille järjestöille, mm. Lions klubi kokoontui siellä. Marttalassa oli ruokala- ja kahvilatoimintaa, jossa oli palkattua henkilökuntaa.

Marttalan tuotosta lahjoitettiin invalidien avustamiseen vuosittain 25 000 vanhaa markkaa ja Saarijärven Pullistukselle Suojan uusimiseen 500 000 vanhaa markkaa.

Myös kursseilla ja myyjäisillä kerättiin varoja toimintaan. Tuottoisissa myyjäisissä oli myynnissä mm. karjalanpiirakoita, sillisalaattia, lasimestarinsilliä, leivonnaisia ja tietysti käsitöitä.

Kutomakurssit ja eri aiheista järjestetyt kurssit olivat suosittuja, mm. kankaanpainanta, pukuompele, lampunvarjostimet, kukkien asettelu ja askartelu kiinnostivat.

Kasvisruokakurssilla valmistettiin mm. lehtikaalikeittoa, porkkanasämpylöitä, parsakaalisalaattia, sellerisalaattia, raasteita porkkanasta ja nauriista, sekä hämmästyshuttua!

Myös kauppaliikkeissä oli neuvonta-illoja joihin osallistuttiin. Niitä järjestivät mm. Valio ja Karjakunta.

Liiketoimintaan kohdistuvien kustannuspaineiden vuoksi Marttala ensin vuokrattiin ulkopuoliselle. Vuonna 1966 Marttala myytiin Kyllikki Ruhlmanille hintaan 85 000 mk. Marttala oli 26 vuotta

martoilla. Siitä saadut varat osaksi talletettiin ja maksettiin velat pois. Varoja annettiin myös Keski-Suomen piirille Jyväskylään, kun Marttala siellä sai tilat. Hannes Autereen suunnittelemat Marttalan huonekalut lahjoitettiin Saarijärven museolle.

Martan päivän viettoä naapurikuntien marttojen kanssa

Martan päivää on vietetty yhdessä naapurikuntien marttayhdistysten kanssa aktiivisesti 2000-luvun alkupuolelle asti. Aktiivisinta yhteydenpito oli Kannonkosken Marttojen kanssa. Parhaimmillaan Kannonkosken Nuottalassa on Martan-päivää ollut viettämässä 100 henkeä.

Itsekin aikoinani Kannonkosken martoissa 70-luvulla toimineena muistan Martan päiviä Aune Pihlasteella Kannonkosken Oravanniemessä. Aune lämmäytti martoille saunankin juhlapäivän kunniaksi. Iloisia virkistäviä muistoja!

Kesällä 2010 Martan päivän viettoä päätettiin taas jatkaa. Karstulan Martat aloittivat ja osallistujia oli Saarijärven lisäksi Kannonkoskelta.

Aina hauskaa olla pittää! Saara Keskinen ja Soili Kinnunen

Yhteisiä retkiä

Saarijärven Martat ovat myös tehneet innokkaasti lyhyempiä ja pitempiä matkoja ja retkiä vuosien varrella. Vuonna 1971 järjestettiin oma retki Gotlantiin, 31 marttaa oli mukana.

On tehty teatteriretkiä, hiihtoretkiä, potkukelkkaretkiä, käyty polkupyörillä lintutornilla ja osallistuttu erilaisiin kulttuuritapahtumiin. Saarijärven Pullistuksen rakettiviesteihin osallistuttiin mone-na talvena.

Kotiseutuneuvos Ilta Ikkala oppaana marttojen kotiseuturetkellä.
Edessä Saara Keskinen, pj. Vuokko Kauppinen ja Helena Kauppinen.

Retkeläiset Tarja Rantala ja Irma Kalliokoski.

Tehoa työnjakoon toimikuntien avulla

Vuosina 1970-80 oli runsaasti erilaisia toimikuntia. Oli ohjelma-, käsityö-, nuoriso-, raittius- ja myyjäistoimikuntia. Oli myös puutarhamartta, kuntomartta, terveysmartta, pr-martta, pääemäntä, kahvinkeitin hoitaja ja pelastuspalvelu- ja vss yhteyshenkilö. Leikekirjaa on pitänyt mm. Eila Tavaila, tällä hetkellä Pirjo Koivisto ja pr-martta on Raija Heiskala.

Vuonna 1993 yhdistyksellä on ollut vuokrattavana painepesuri, kahviastiasto, kahvinkeitin ja vihanneSKUUVURI. Nykyisin uusi kahvinkeitin on ahkerasti käytössä kahvituksissa.

Raija Heiskala ja Terttu Virtanen

Muonituksia martoilla on ollut järjestettävänä runsaasti. On ruokittu ja kahvitettu isoja ihmismääriä. Mm. Erävaelluksen SM-kisojen ruokailut 200:lle, maanpuolustusjuhlien muonitus n. 800 henkeä. Vuonna 2008 Fin-5 -suunnistusviikon kahvitukset ja muonitus, poliisien yleisötapahtumien kahvitukset. Isoja kahvituksia on järjestetty itsenäisyyspäivän, veteraanijuhlien ja erilaisten konserttien yhteydessä.

Mittava yhteinen ponnistus – Runeberg-ooppera & Ilta Ikkalan uurastus

2000-luvulla oli iso urakka Runeberg-oopperan harjoitus- ja väliaikakahvitusten järjestäminen ja varsinaisten esitysten kahvitukset. Harjoituksia oli kesäkuussa lähes jokaisena päivänä.

Oopperaa esitettiin Lumperon kesäteatterissa vuosina 2000 ja 2001. Päävastuussa olivat Tuula Väänänen, Terttu Virtanen, Helena Lunttila, Saara Keskinen, Raija Heiskala, Tuula Iso-luoma, ja Marjatta Salonen. Innokkaita naisia

oli mukana lähes sata. Mukana oli myös Pajupuron Marttoja, sekä maa- ja kotitalousnaisia. Paula Karvonen oli harjoituksissa aina läsnä ja toimi kaikenlaisena huoltajana.

Ilman kunniajäsenemme Ilta Ikkalan innokasta uurastusta ei Saarijärvisiä yhdistävää suurta talokootapahtumaa olisi syntynyt. Oopperasta tuli saarijärvisien yhteinen voimannäyte.

Viimeksi tänä vuonna kahvitettiin noin 200 henkeä kunniapuheenjohtaja Ilta Ikkalan 90-vuotispäivien ja hänen elämästään kertovan Saarijärvi Seura ry:n toimittaman juhlakirjan julkaisutilaisuudessa. Kirjan nimi on **SYDÄN SAARIJÄRVELLÄ** Ilta Ikkalan juhlakirja.

Martat on suosittuja kauppaliikkeiden kahvituksissa, koska toimintaan osallistuu paljon eläkkeellä olevia marttoja, jotka ovat tarvittaessa innokasta työvoimaa. Halpa-Halli ja K-Supermarket Minttu ovat viime vuodet käyttäneet marttojen palveluja. Kahvitukset ovat olleet oiva lisä varainhankintaan.

Puheenjohtaja Vuokko Kauppinen ja kunniapuheenjohtaja Ilta Ikkala

Tuula Väänänen, Helena Lunttila ja Pirjo Koivisto

Jäsenhankinnassa muutoksia - Emäntälehdessä Martat

Parhaimmillaan yhdistyksen jäsenmäärä on ollut yli 200 henkeä. Nykyisin noin puolet siitä. Lähes 70 vuotta yhdistyksellä oli aktiivisia jäsenmaksukerääjiä, joiden ansiota suuret jäsenmäärät olivat. Vuonna 1990 alettiin jäsenmaksuja kerätä lähettämällä pankkisiirtolomake jäsenkirjeen mukana. Nykyisin laskutus tapahtuu Marttaliiton kautta.

Emäntälehdien tilausten asiamiehenä on pitkään toiminut mm. Saara Keskinen. Nykyisin Emäntälehti on nimeltään Martat ja lehti tulee kaikille jäsenille. Marttoihin liitytään nykyään jäsenhakemuslomakkeella, joka on www.martat.fi -sivuilla. Sivulla on laajasti tietoa marttatoiminnasta ja linkit piirien sekä yksittäisten yhdistysten sivuille. (Marttaliiton ylläpitämiä nettisivuja uudistetaan vuonna 2017. Myös Saarijärven Marttojen sivut valmistuvat tähän yhteyteen.)

Vuonna 2001 **1-taitoavaimen** suoritti 13 marttaa. Ohjaajina olivat Tuula Väänänen ja piiristä Hanni Kuronen. Myös Pikkukokki-kursseja on järjestetty vuosien varrella.

Stipendejä koululaisille

Vuonna 1985 päätettiin jakaa Marttojen stipendejä peruskoulun ja lukion päättäneelle oppilaalle, joka suuntaa jatko-opintonsa kotitalous- tai käsityöalalle. Ensimmäiset stipendit saivat Tuija Halttunen ja Carita Rasinkangas. Viime vuosina stipendejä on jaettu lukion ja peruskoulun päättäneiden lisäksi, myös ala-asteen oppilaalle vuosittain. Vuonna 2010 stipendit saivat lukio/Riikka Moilanen, yläkoulu/Anne Vainionmäki ja Saana Rajalin, alakoulu/Nitta Jylhä, Tanja Heinänen ja Janika Ollikainen. Stipendien yhteisarvo vuonna 2010 oli 175 €.

Monenlaiseen toimintaan on osallistuttu vuosien varrella

- Sampo-lehteä on luettu kaseteille näkövammaisia varten.
- Vuonna 1993 Saarijärvelle muutti Jugoslavian pakolaisia, martat oli sopeuttamisessa mukana sekä materiaalisella että henkisen panoksen avulla.
- Karjalan orpo- ja lastenkoteihin, sekä sairaaloihin lähetetty sukkia ja lapasia.
- Kolkanrinteelle hankittu geri-tuoli 90-vuotispäivän muistamisrahoilla.
- Ikkunan pesu monilapsiselle perheelle.
- Kirkon flyygelirahastoon lahjoitettiin 1000 euroa.

Helvi Liimatainen, Ritva Kinnunen (selin), Salme Kivimäki, Irma Kalliokoski, Helka Karvonon ja takana Tarja Rantala

- Hyvin suunniteltu on puoliks` tehty!
- Ves`kielellä keittokirja julkaistiin 3.11.2003
Työryhmä kirjan teossa: Raija Heiskala, Tuula Väänänen, Soili Kinnunen, Tuula Isoluoma ja Liisa Koskinen. Kirjan ensimmäinen painos 400 kpl loppui hetkessä ja uusia painatettiin 310 kpl. Paikalliset lehdet ja Maaseudun tulevaisuus teki jutun kirjasta. Emäntälehdessä 1/2004 on myös juttu kirjasta. Raija ja Soili antoivat haastattelun Keski-Suomen radiolle. Esittely ja maistiaiset resepteistä oli K-kauppa Paavontorilla. Vuonna 2006 on otettu 300 kpl painos lisää. Anjan baari Paavonaukiolla on tehnyt kiitettävää yhteistyötä myymällä kirjaa palkkiotta.
- Kummitoiminta
Saarijärven Marttojen kummitoimikunta on järjestänyt vauva-iltoja. 90-vuotisjuhlan kunniaksi vuonna 2006 syntyneitä vauvoja muistettiin lahjoittamalla pyyhe ja Ves`kielellä keittokirja.
- 95-vuotisjuhlavuonna 2006 syntyneet lapset kutsuttiin tapaamiseen ja elokuvaan kaupungintalolle.
- 2010 Yhteisvastuukeräyksen avaus, martat keräsivät kolehdin kirkossa ja Leena Pyylammen konsertin tuotto lahjoitettiin yhteisvastuukeräykseen.
- Marttaliiton kampanjoihin ”sukkia Suomen vauvoille”, operaatioon tuntemattoman sotilaan villasukat” kudottiin sukia ja tänä vuonna maailman suurimman tilkkupeiton isoäidin neliöistä virkkaamiseen osallistuimme. Tilkkupeitto levitettiin suurlinnan portaille Helsinkiin. Kuulemma kaikki peitot eivät mahtuneet portaille. Suomen Martat innostuivat virkkaamaan. Peitot lahjoitettiin turva- ja ensikoteihin.
- Saarijärven jätelautakunnalle tehtiin 3.5.2011 aloite muovi- ja kartonkikeräyksen saamiseksi seudulle. Vastauksena saatiin pitkä lista selityksiä. Mutta lopputulema oli, että harkinnassa/suunnitelmissa on tällä vuosikymmenellä edistyä asiassa.

Yhdistyksen luottamushenkilöitä vuosien varrella on ollut runsaasti.

Tässä muutamia pitkään toimineita:

Suoma Palmqvist, 7 vuotta puheenjohtajana, varapuheenjohtajana 16 vuotta.

Kaisu Parkkonen, puheenjohtajana 18 vuotta.

Ilta Ikkala, 21 vuotta puheenjohtajana vuodesta 1955. Keski-Suomen Marttapiiriliitossa ja Marttaliitossa Ilta Ikkala on ollut valtuustossa ja hallituksessa. Ilta on Marttaliiton ja Marttapiiriliiton kunniajäsen ja piiriliiton kunniapuheenjohtaja.

Muita pitkään toimineita Saarijärven Marttojen puheenjohtajia:

Helka Karvonen, **Anneli Vartiainen** ja **Raija Heiskala**. Raija Heiskala on toiminut K-S Marttojen hallituksen puheenjohtajana 2008-2010.

Kunniajäsen ja pitkäaikainen pj Helka Karvonen kuoli tänä syksynä. Helka Karvosen muistotilaisuudessa marraskuussa 2011 olivat marttojen edustajina Ilta Ikkala ja Raija Heiskala.

Nykyinen puheenjohtajamme **Vuokko Kauppinen** on ollut 2000-luvun alkupuolella kolme vuotta ja vuodesta 2008 yhdistyksen puheenjohtajana.

Sihteerinä **Elsa Tulkki** 15 v, **Lyyli Äijänen** 29 v. Nykyisin sihteerinä toimii **Helvi Liimatainen**. Rahastonhoitaja on ollut **Helena Lunttila** vuodesta 1987 ja edelleen.

Hallituksen jäsenet vuonna 2011: Vuokko Kauppinen puheenjohtaja, Arja Rantanen varapuheenjohtaja, Pirjo Koivisto, Tuula Väänänen, Ritva Kinnunen, Salme Kivimäki, Liisa Koskinen, Leena Suuntala, Sirkka Halttunen, Liisa Karhinen ja Tarja Rekonen.

Jäseninä muissa yhdistyksissä: Kehrä/Kehräkumppanit ry, Unifem, Saarijärvi-Seura Väinö Viitasalon Rahasto

Puheenjohtajat Ilta Ikkala, Helka Karvonen, Raija Heiskala ja Anneli Vartiainen

Lämpimät onnittelut 95-vuotiaalle yhdistykselle!

Nyt Saarijärven Marttojen saavutettua kunnioitettavan 95 vuoden iän, voidaan todeta, että toiminta on edelleen vireää ja mielenkiintoista. Marttaliitosta ja piiristä saamme kiitettävästi vinkkejä ja tukea itsenäiseen toimintaamme.

Nuorempia jäseniä tosin kaivattaisiin aktiivitoimintaan, mutta perhe, työ ja lapset on nykyaikana niin vaativa yhtälö, että voimavaroja ei riitä rajattomasti. Lisäksi tarjolla on niin paljon muuta mielenkiintoista, että on valinnan vaikeus mihin kukin aikansa käyttää.

95 vuotta on pitkä aika ja tämä ”muistelus” on vain pieni pintaraapaisu vuosien varrella tapahtuneesta.

Marttaliiton puheenjohtajaa Merja Siltasta siteeraten marttailusta:

”Autamme ihmisiä auttamaan itseään, arjen hallinta on elämän hallintaa.”

Liisa Karvonen
perinteisellä käynnillä
Äidin haudalla
Saarijärven hautausmaalla.

Tämän historiikin on koonnut Saarijärven Martat ry:n hallituksen jäsen Tarja Rekonen, tarja.rekonen@gmail.com
(OSAAJAPASSI, tehtävä 2i, Erikoistumistehtävä, syksy 2011)

Tekstin ulkoasua on vuonna 2017 muokannut Satu Iso-Ahola.